

De frank van germinal en de Latijnse Unie

door Marc Gijs

Tekst van Jan Moens

In 1865 richtten België, Frankrijk, Italië en Zwitserland, weldra gevolgd door Griekenland, een muntunie op die de naam 'Latijnse Muntunie' zou krijgen. Eén en dezelfde munteenheid (zij het onder verschillende benamingen: frank, lire en drachme) vervulde hierbij een rol die als een voorafspiegeling kan beschouwd worden van die van de ECU.

België

2 frank zilver 1887

De oorsprong hiervan gaat terug tot de Franse Revolutie. Temidden van politieke en financiële omwentelingen, en in minder dan 10 jaar tijd, zag Frankrijk af van het systeem van het pond, onderverdeeld in 20 sols, op hun beurt elk 12 deniers waard (dit systeem ging terug tot de tijd van Karel de Grote, en Gr.-Brittannië gaf het slechts in 1971 op), en ging het geleidelijk over op een muntsysteem dat een deel van de Westerse wereld gedurende meer dan een eeuw zou gaan beheersen. In 1793 wordt het pond gedecimaliseerd en onderverdeeld in deciemen en centiemen. In 1795 vervangt de frank (eveneens onderverdeeld in deciemen en centiemen) het pond. Hij bevat 5 gr zilver met een gehalte van 900/1.000, d.w.z. dus 4,5 gr zuiver zilver. Het gewicht in gram was in overeenstemming met het nieuwe metrieke stelsel. Op 28 maart 1803, d.w.z. op 7 germinal van het jaar XI (vandaar de benaming '**frank van germinal**'), wordt het systeem vervolledigd door de uitgifte van gouden munten, met een vaste verhouding van 15,5 tot 1 tussen de beide metalen. In zijn uiteindelijke vorm was het systeem dus gebaseerd op de dubbele standaard. Het vernieuwende karakter ervan was overigens eerder beperkt. De Russische roebel werd al in 1704 gedecimaliseerd, en de dollar van de Verenigde Staten in 1792. Reeds onder Jan III de Goede (1350-1364) werden er franken geslagen in goud, die een pond waard waren. Op het einde van het Ancien Régime was het pond nog 4,505 gr zuiver zilver waard, d. w .z. nagenoeg hetzelfde als de nieuw gecreëerde frank. En wat tenslotte de verhouding goud/zilver van 15,5/1 betreft, deze was reeds sinds 1785 in Frankrijk van kracht.

Frankrijk

5 Francs goud (A) 1878

Pas vanaf 1803 vinden aanmuntingen op grote schaal op basis van dit nieuwe muntsysteem plaats. Tussen 1793 en 1795 wordt enkel een bronzen stuk van 5 deciemen uitgegeven, dat een symbolische voorstelling geeft van de Wederopstanding van Frankrijk. Tussen 1795 en 1803 verschijnen pasmunten in brons en zilverstukken van 5 frank met de afbeelding van Hercules, afbeelding die een lang leven kreeg toebedeeld, aangezien ze onder de 5de Republiek nog werd gebruikt. Het muntsysteem werd natuurlijk ook overgenomen door, de satellietstaten van Frankrijk: de Cisalpijnse Republiek, het Koninkrijk Westfalen, het Prinsdom Lucca en Piombino, het Koninkrijk Italië onder Napoleon en het Koninkrijk der Beide Siciliën. Na de val van Napoleon werd het nog ingevoerd door het Hertogdom Parma (1815) en door het Koninkrijk Piëmont-Sardinië. Ook België nam het over in 1832, evenals de revolutionaire Regeringen van Venetië en Lombardije (in 1848) en Zwitserland (in 1850). Aangezien de intrinsieke waarde van de gouden en zilveren munten overal identiek was, werden de stukken van deze verschillende staten overal zonder problemen aanvaard.

Griekenland

5 drachme zilver 1876

De dubbele standaard hield evenwel de kiem van problemen in zich. Goud en zilver zijn eerst en vooral grondstoffen, onderworpen aan de wet van vraag en aanbod op de wereldmarkt. Tegenover de vaste wettelijke verhouding van de dubbele standaard stond dus de wisselende verhouding op de markt van de edele metalen. Kleine afwijkingen scheppen hierbij geen problemen, maar vanaf een bepaalde drempel hebben speculanten er belang bij de munten in het meest gevraagde metaal aan de omloop te onttrekken, ze te verkopen, en met de opbrengst het andere metaal te kopen en dit te laten aanmunten. Het gaat hierbij om de eenvoudige toepassing van de Wet van Gresham: het slechte geld verdringt het goede. Dit fenomeen deed zich voor vanaf het midden van de 19de eeuw. Het wegvloeien van het zilver naar het Verre Oosten en de ontdekking van nieuwe goudaders, meer bepaald in Californië, leidden tot een stijging van de zilverprijs en een daling van de goudprijs; bijgevolg begonnen in de landen met een dubbele standaard de zilverstukken uit de omloop te verdwijnen. Ter vervanging van de grote zilverstukken van 5 frank, sloegen Frankrijk en Italië kleine goudstukjes van dezelfde waarde. Deze oplossing kon echter niet worden toegepast op de pasmunten. De verschillende landen zochten naar een remedie voor dit probleem van de geldomloop, maar deden dit op een uiteenlopende wijze. Zo verlaagde Zwitserland het gehalte van zijn pasmunt tot 800/1.000 en Italië tot 835/1.000; Frankrijk volgde dit laatste voorbeeld, maar enkel voor de stukken van 20 en 50 centiem, terwijl België het hield op 900/1.000, maar geen stukken meer liet staan. De vroegere uniformiteit werd daardoor doorbroken.

Om deze laatste te herstellen, kwam, op initiatief van België, eind 1865 een conferentie bijeen te Parijs. Deze leidde tot de oprichting van de Latijnse Unie. Kort samengevat veranderde er niets voor de goudstukken en de zilverstukken van 5 frank, noch voor wat de verhouding van 15,5/1 betreft tussen de waarde van beide metalen. Voor al de pasmunten werd het zilveragehalte echter teruggebracht tot 835/1.000; hun betaalkracht werd beperkt en hun uitgifte onderworpen aan bepaalde limieten. De 5-frankstukken en de goudstukken daarentegen bleven

onbeperkt gangbaar over het gehele grondgebied van de Unie. Deze laatste voorzag overigens geen bepalingen voor de munten van minder dan 20 centiem, die werden geslagen in onedele metalen, noch voor de bankbiljetten, waarvan de rol nog beperkt was. Elke lidstaat kon, naar eigen goeddunken, de beeldenaars en de omschriften vastleggen, en al de vroeger uitgegeven muntstukken, die conform waren aan de normen van het unieverdrag, bleven in omloop. Het aantal verschillende types dat circuleerde binnen de Latijnse Unie was dus zeer groot, beginnende bij het type met Hercules, voor het eerst geslagen in Frankrijk in het jaar IV.

In principe kon elke staat lid worden van de Unie, maar enkel Griekenland is toegetreden. Andere landen voerden een identiek muntsysteem in, zonder evenwel lid te worden: de Pauselijke Staat, Roemenië, Spanje en Servië. Het Prinsdom Monaco kon, bij krachte van een overeenkomst met Frankrijk, enkel stukken uitgeven die conform waren aan de Franse normen. Sommige landen, zoals Zweden, Deens-West-Indië en vooral Oostenrijk-Hongarije, sloegen stukken met een dubbele waarde aanduiding, nl. in hun nationale munteenheid en in frank.

Italië 50

50 lire goud 1912

Het succes was echter van korte duur. Door een volledige ommekeer van de omstandigheden begon de koers van het zilver eerst licht af te nemen en daarna te kelderden, mede tengevolge van het afstappen door het Duitse Rijk van de zilveren standaard en van de ontdekking van nieuwe zilverbijlen in Noord-Amerika. De aanmuntning van zilver liet dan ook een mooie winstmarge. Een massale aanvoer van zilver naar de muntateliers dwong deze laatste weldra de aanmuntning van stukken van 5 frank te beperken en vervolgens, vanaf 1878, volledig stop te zetten. Enkel de aanmuntning van goud bleef vrij, en de dubbele standaard (die officieel nog steeds van kracht bleef) werd aldus “kreupel”. In het internationale betalingsverkeer nam de rol van het 5-frank-stuk, waarvan een overvloedige voorraad bestond, verder af, terwijl het bankbiljet daarentegen een steeds belangrijker wordende plaats ging innemen naast het goud. Daarentegen leidde de groei van de nationale economieën tot een gebrek aan zilveren pasmunt. Hieraan werd verholpen door deze aan te munten met overvloedige 5-frankstukken die werden omgesmolten. Deze operatie was trouwens licht winstgevend, gelet op het verschil in gehalte. De daling van de zilverprijs zette zich echter door. Op de markt te Londen zakte de koers van ongeveer 60 pence per ounce naar 45 pence in het begin van de jaren 1890. De ontdekking van goudmijnen in Zuid-Amerika kon een verdere daling niet verhinderen. Op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog was de koers teruggevallen tot 25 pence.

Zwitserland

10 frank goud 1922

De landen die trouw gebleven waren aan de zilveren standaard, meer bepaald in het Verre Oosten, zagen de waarde van hun export voortdurend afnemen. De uitvoerders uit de landen van het goudblok konden echter hoe langer hoe moeilijker concurreren met deze uit het zilverblok. Meerdere internationale conferenties, meer bepaald in 1878, 1881 en 1892, hadden slechts een zeer beperkt succes bij het zoeken naar oplossingen.

Deze moeilijkheden deden echter geen afbreuk aan het internationaal succes van het systeem van germinal. Finland nam het nog als model in 1877, en Bulgarije in 1880. In 1897 verbond Rusland de koers van de roebel aan die van de frank. De lidstaten van de Latijnse Unie introduceerden vanzelfsprekend de frank in sommige van hun kolonies of protectoraten: in Eritrea in 1890, in Tunesië in 1891, in Kreta in 1901.

De Onafhankelijke Congostaat, onder de soevereiniteit van de Koning der Belgen, sloeg vanaf 1887 zilverstukken volgens het type van de Latijnse Unie.

De Eerste Wereldoorlog dwong de oorlogvoerende landen tot de "uitgifte van enorme bedragen in bankbiljetten, die gedwongen koers genoten. De daaruit voortvloeiende inflatie en waardevermindering van de nationale munteenheid verschilde van land tot land. De Latijnse Unie was dan ook ten dode opgeschreven, maar de ontbinding werd pas officieel eind 1925. Het prestige van de frank van germinal bleef echter groot genoeg opdat Polen, in 1925, en Albanië, in 1926, het muntsysteem nog zouden baseren op dat van de Latijnse Unie, resp. onder de benaming zlotych en franga.

